

Handleiding voor de leerkracht

Introductie

De kennis over het Nederlands en zijn varianten buiten Europa blijkt geen onderdeel uit te maken van de algemene **culturele bagage** van Nederlandse en Vlaamse middelbare scholieren. Daar probeert deze lessenreeks iets aan te doen.

Het doel van dit project is bij jongeren de bekendheid van de varianten van het Standaardnederlands buiten Europa (het Nederlands in Suriname en het Nederlands in de Cariben) en het Afrikaans te vergroten en de onderlinge verbondenheid tussen deze taalvarianten te illustreren. Het accent ligt op het Afrikaans, dat wij nadrukkelijk zien als een multi-etnische, inclusieve en zelfstandige taal met onmiskenbare Nederlandse wortels.

Wij bieden basismateriaal aan voor vijf lessen van gemiddeld 50 minuten. Die hoeven niet allemaal door dezelfde leerkracht gegeven te worden. U kunt samenwerken met collega's Nederlands, geschiedenis, aardrijkskunde, maatschappelijke vorming...

Elke leerkracht kan zelf beslissen om iets over te slaan of uit te breiden: er is veel extra materiaal. Vindt u een bepaald gedeelte voor uw leerlingen 'te ver van hun bed', dan kunt u het weglaten of vervangen door iets anders. Om die reden hebben we ook geen paginanummers toegevoegd. U kunt dus zelf bepalen wat u wel of niet met uw leerlingen behandelt. Beschouw al het aangeboden lesmateriaal als 'bronnenmateriaal' en ga gerust uw eigen gang.

Praktisch

We stellen voor dat u de leerlingen zoveel mogelijk laat **samenwerken** in groepjes van twee of drie personen. Dat geeft hun mogelijkheden tot interactie en tot 'leren van elkaar'.

Er zijn veel **kopieerbladen** voor de leerlingen. U kunt het geheel als een papieren cursusje aan de leerlingen geven, maar u kunt ook enkel die bladzijden printen die u per les wilt behandelen. U kunt de pdf's ook digitaal laten zien (via een smartboard) of de leerlingen de pdf zelf digitaal bezorgen.

Elke klasgroep is anders. U weet zelf het best hoe u uw eigen klas moet aanpakken, wat nuttige en interessante informatie is en wat niet. We hebben dit lespakket zo uitgewerkt dat u meteen aan de slag kunt. Mocht u evenwel iets willen overslaan of aanpassen, dan kunt u dat gerust doen. Het **uitbreidingsmateriaal** is bedoeld om extra tijd aan bepaalde onderwerpen te besteden, maar u kunt het ook gebruiken als huiswerk of om iets uit de oorspronkelijke les te vervangen.

Wat **timing** betreft, geven we richttijden mee. We gaan ervan uit dat een les ongeveer 50 minuten (50') duurt. Bij elk onderdeel vermelden we hoelang het ongeveer kan duren. Ook hier geldt: neem gerust meer of minder tijd, afhankelijk van uw eigen voorkeur of klasgroep.

Tip vooraf

Het kan nuttig zijn uw leerlingen er af en toe aan te herinneren dat het grootste deel van de geschiedenis die we in dit lessenpakket behandelen zich afspeelt in een tijd waarin er geen telefoon, radio, televisie of computer was. Er waren geen auto's of vliegtuigen. Ook waren er andere opvattingen over democratie en mensenrechten.

Mocht er discussie over ontstaan: de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens werd pas in 1948 aangenomen door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties in New York. Sommige landen zoals we ze nu kennen, bestonden in bepaalde tijdsperiodes die we behandelen zelfs nog niet. Desondanks liggen de jaren van apartheid nog niet zo ver achter ons. Het systeem van rassensegregatie duurde tot 1993. Ouders en grootouders van de leerlingen hebben die periode meegemaakt. Ga klasdiscussies hierover vooral niet uit de weg, maar grijp ze aan om de leerlingen te laten nadenken en praten over bijvoorbeeld mensenrechten, vooroordelen, discriminatie.

Les 1

Onderwerp:

Introductie: Nederlands in de wereld
Kennismaking met de Cariben en Suriname

Leerdoel:

Na deze les weten de leerlingen

- waar in de wereld sporen van het Nederlands terug te vinden zijn
- hoe het komt dat er Nederlandse woorden in andere talen voorkomen
- wat de West-Indische Compagnie was
- hoe de meertaligheid in de Cariben en Suriname is ontstaan
- wat leenwoord, lingua franca, taalvariant en natiolect betekent

De leerlingen krijgen ook algemene geografische, historische en actuele informatie over de Cariben en Suriname.

Introductie (12')

Begin deze les door drie woorden op het bord te schrijven: portefeuille, wodka, orkaan. Vraag de leerlingen of ze weten uit welke talen deze woorden afkomstig zijn. Bij portefeuille (Frans) en wodka (Russisch) zou dat moeten lukken. Zeg dat je later op het woord orkaan terugkomt.

Laat vervolgens opdracht 1 maken: woorden uit andere talen in het Nederlands. Bespreek de oplossingen. Leg uit dat het hier gaat om *leenwoorden*: woorden die uit andere talen zijn overgenomen.

Oplossing:

1. Het Nederlands heeft veel leenwoorden. Weet jij uit welke taal de volgende woorden komen?

1. de exit	A. Arabisch
2. de siësta	B. Engels
3. het duet	C. Zweeds
4. de blunder	D. Latijn
5. het knäckebröd	E. Italiaans
6. de karaf	F. Turks
7. de metropool	G. Hindi
8. de kiosk	H. Spaans
9. het kabaal	I. Hebreeuws
10. de veranda	J. Grieks

1 = D
2 = H
3 = E
4 = B
5 = C
6 = A
7 = J
8 = F
9 = I
10 = G

Maak vervolgens de switch: soms zijn Nederlands woorden ook overgenomen in andere talen. Schrijf op het bord: deurklokkie, cookie, birokasi.

Vraag de leerlingen of ze weten in welke talen deze woorden gebruikt worden. Geef nog niet alle oplossingen (tenzij de leerlingen alles correct hebben), maar laat de leerlingen de volgende opdracht maken.

Oplossing:

2. Nederlandse woorden komen ook in andere talen voor. Weet jij in welke taal deze woorden gebruikt worden?

1. boss (baas)	A. Duits	1 = I
2. kiermasz (kermis)	B. Russisch	2 = J
3. rymkletser (rapper)	C. Frans	3 = H
4. karan (kraan)	D. Berbers (in Marokko)	4 = G
5. Matrose (matroos)	E. Sranantongo (in Suriname)	5 = A
6. mannequin (manneken)	F. Indonesisch (= Bahasa Indonesia)	6 = C
7. bistik (biefstuk)	G. Japans	7 = F
8. atay (thee)	H. Afrikaans	8 = D
9. friyaridei (verjaardag)	I. Engels	9 = E
10. ankor (anker)	J. Pools	10 = B

Rond vervolgens af door de ontbrekende oplossingen te geven. Vertel dat orkaan uit een Amerikaanse indianentaal stamt, deurklokkie (deurbel) is Afrikaans, cookie (koekje) is (Amerikaans) Engels en birokrasi (bureaucratie) is Indonesisch. Zeg dat jullie de komende lessen gaan besteden aan de band van het Nederlands met andere delen in de wereld.

Nederlands in de wereld: geografie (5')

Deel de lege wereldkaart uit en vraag de leerlingen of ze met een kleurtje kunnen aangeven waar in de wereld volgens hen nog duidelijk sporen van het Nederlands terug te vinden zijn. Bespreek daarna hun bevindingen. De volgende gebieden zouden aan bod moeten komen: het Caribisch gebied, Suriname, Zuid-Afrika (en Namibië), Indonesië en eventueel de Verenigde Staten. Vraag hen hoe dat komt. De volgende thema's kunnen genoemd worden: ontdekkingsreizen, zeevaart, handel, emigratie, kolonisatie, slavernij.

Oplossing (op volgende blz.):

Vertel dat jullie de komende lessen niet alleen de band met onze taal zullen bestuderen, maar ook dieper zullen ingaan op de geschiedenis van met name het Caribisch gebied, Suriname en Zuid-Afrika.

Geschiedenis van de Cariben en van Suriname (30')

Laat de leerlingen per twee werken. Vertel dat ze elk een andere tekst krijgen: de ene krijgt tekst A (over de Cariben), de andere krijgt tekst B (over Suriname). Ze moeten elk hun eigen tekst lezen. Zeg duidelijk hoeveel tijd ze daarvoor krijgen. Vervolgens gaan ze aan elkaar vertellen wat volgens hen de belangrijkste punten uit hun eigen tekst zijn. Ten slotte vraagt u de leerlingen om drie interessante vragen bij hun tekst te bedenken waarop het antwoord in de tekst te vinden is. Laat die vragen op een blaadje opschrijven.

Bezorg elke leerling nu ook de andere tekst (dus wie A gelezen heeft, krijgt een exemplaar van tekst B, en andersom). De leerlingen krijgen de drie vragen van hun gesprekspartner op papier, en gaan nu de tweede tekst lezen. Zodra ze daarmee klaar zijn, proberen ze mondeling antwoord te geven op de vragen van hun partner.

!!!

In tekst A komt slavernij aan bod als een logisch gevolg van een economische noodzaak. U kunt met de leerlingen reflecteren over de thema's slavernij en (post)kolonialisme. Via deze link vindt u een artikel dat nuttig kan zijn om deze thema's te benaderen:

https://tijdschriften.boombestuurskunde.nl/tijdschrift/benm/2019/2/BenM_1389-0069_2019_046_002_007.pdf

U kunt het best klassikaal afronden door mondeling enkele vragen te stellen over de inhoud van beide teksten, en die klassikaal te bespreken:

- Wat heb je uit deze teksten geleerd?
- Wat wist je al? Wat wist je nog niet?
- Wat zou je hier nog meer over willen weten?

Vertel dat het de bedoeling is dat in les 2 nog verder gewerkt wordt rond de Cariben en Suriname en dat in lessen 3, 4 en 5 de aandacht naar Zuid-Afrika zal gaan.

Kennismaking met leeftijdsgenoten (3')

Beëindig de les met een korte video waarin jongeren uit de Cariben, Suriname en Zuid-Afrika zich voorstellen: <https://www.vectislingua.org/domeinen/onderwijs/lessen.html>.

Les 2

Onderwerp:

1. Introductie: herhaling van de belangrijkste inzichten van de vorige les
2. Diepgaandere kennismaking met de taalsituatie op de Cariben en in Suriname

Leerdoel:

Na deze les weten de leerlingen

- welke de zes Caribische eilanden zijn
- hoe de transitie naar een nieuwe samenwerking binnen het koninkrijk der Nederlanden in 2010 verlopen is
- hoe het zit met de status van het Nederlands en de feitelijke meertaligheid in Suriname en de Cariben
- waarom er verschillen zijn tussen omgangstaal, thuistaal en schooltaal
- wat *code switching* is
- wie de Surinaamse muzikanten Kenny B en/of Crazy G zijn, en wat voor muziek zij maken
- dat het verleden (kolonisatie, slavernij) nog steeds een belangrijk thema is in de levens van sommige bevolkingsgroepen binnen het koninkrijk der Nederlanden

De leerlingen krijgen ook algemene geografische, historische en actuele informatie over de Cariben en Suriname.

Introductie (8')

Begin deze les met het herhalen van de belangrijkste inzichten uit de vorige. U kunt dat klassikaal doen, door de vragen te stellen en verschillende leerlingen aan het woord te laten. Maar u kunt ook de klas in groepjes van twee of drie leerlingen verdelen en hen onderling laten praten. Rond af door klassikaal even de juiste antwoorden aan bod te laten komen.

Vertel de leerlingen dat u vandaag vooral aandacht zult besteden aan de vele talen en culturen in Suriname en het Caribisch gebied. Vraag eventueel of zij in hun omgeving ook geconfronteerd worden met andere talen of culturen. (U kunt hen er indien nodig op wijzen dat we tegenwoordig in een meertalige wereld leven en dat dat verrijkend is.)

De status van de Caribische eilanden (12')

U begint de les met het tonen van een fragment uit het Nederlandse NOS-journaal van 10 oktober 2010: https://youtu.be/_pMvHxn6BvU.

Laat daarna de leerlingen de vragen lezen. Bekijk vervolgens het fragment opnieuw en laat de leerlingen de antwoorden in groepjes van 2 of 3 bespreken. Rond af met een klasgesprek waarbij u de juiste antwoorden aan bod laat komen.

Oplösungen (op de volgende blz.):

1. a) Sint-Maarten, Sint-Eustatius en Saba
b) Aruba, Bonaire en Curaçao
2. a) De windrichting: het gaat om ligging van de eilanden ten opzichte van de Noordoost-passaat .
b) De handelaren: zij voeren met hun zeilboten op de passaatwinden vanaf de kust van Afrika richting Zuid-Amerika. Op de terugweg haakten ze in op de winden richting Europa.
3. a) Aruba, Curaçao en Sint-Maarten
b) Bonaire, Saba en Sint-Eustatius
4. In elke gemeente van Nederland moet volgens de wet passend onderwijs worden aangeboden en moeten leerlingen kunnen kiezen uit verschillende niveaus en pakketten. Op scholen met maar een paar leerlingen zoals op Saba is dat niet mogelijk en dat is een groot probleem. De leerlingen worden gedwongen bij familie op andere eilanden of in Nederland te gaan wonen waar wel passend onderwijs is.

De taalsituatie op de Cariben en in Suriname (20')

Laat de leerlingen per twee werken. Vertel dat ze elk een andere tekst krijgen: de ene krijgt tekst A (over taal in de Cariben), de andere krijgt tekst B (over taal in Suriname). Ze moeten elk hun eigen tekst lezen. Zeg duidelijk hoeveel tijd ze daarvoor krijgen. Vervolgens gaan ze voor elkaar de inhoud samenvatten, aan de hand van de opdracht onder de tekst. Bezorg elke leerling daarna ook de andere tekst (dus wie A gelezen heeft, krijgt een exemplaar van tekst B, en andersom), zodat ze die thuis zelf kunnen lezen. Bespreek kort de mogelijke antwoorden.

Rond af door enkele vragen te stellen die op het leven van uw leerlingen betrekking hebben:

- Hoe zijn voor jullie de taalverhoudingen op school, met je vrienden, in je familie?
- Wissel jij soms tussen verschillende talen of dialecten? Kun je voorbeelden geven?
- Heb je zelf al te maken gehad met cultuur- of taalverschillen, bijvoorbeeld in je omgeving of op reis?

Alvorens we naar het eind van de les gaan, kunt u nog een kort videofragmentje laten zien over de geschiedenis van de talen van Suriname: <https://youtu.be/CMectLGon50>

In dit videofragment vertelt een Surinaamse docente daar kort iets over. Interessant is ook haar Surinaamse accent. U kunt de leerlingen notities laten nemen en de taalsituatie laten navertellen. (Dit is al gedeeltelijk een herhaling van wat ze in deze les hebben geleerd.)

Muziek van Kenny B en/of Crazy G (10')

We hebben twee liedjes gekozen:

Paramaribo: <https://youtu.be/WcdVyUtDIOA>

SurinameNederland: https://youtu.be/GC_7dSsUpCs

Het lied 'Paramaribo' is een *feelgood*-liedje: het beschrijft het leven in Paramaribo.
Het lied 'SurinameNederland' is een beetje wrang: het behandelt het koloniale verleden en de onderdrukking door 'het systeem'.

Het eerste liedje zit in de standaardles, het tweede vindt u bij het uitbreidingsmateriaal.
U kiest zelf één van de twee liedjes, of u maakt tijd om beide liedjes te behandelen.
Eventueel verdeelt u de klas in tweeën en geeft u elke groep een lied dat ze gaan bestuderen en waarover ze achteraf (of aan het begin van de volgende les) aan elkaar gaan vertellen.
Vraag om de liedjes te beluisteren en de inhoud met elkaar te bespreken. Het is niet van belang om elk woord te begrijpen; het inzicht dat meertaligheid heel 'normaal' kan zijn en de sfeer van het lied zijn belangrijker.

Les 3

Onderwerp:

1. Introductie: het activeren van enige voorkennis over Zuid-Afrika (waarvan de meeste leerlingen waarschijnlijk denken dat ze die niet bezitten)
2. Een eerste kennismaking met Zuid-Afrika en het Afrikaans

Leerdoel:

Na deze les weten de leerlingen

- algemene zaken over Zuid-Afrika, op het vlak van geografie, bevolking en taal
- hoe het Afrikaans klinkt
- welke de drie historische variëteiten van het Afrikaans zijn
- dat er een grote verbondenheid is tussen Nederlands en Afrikaans

De leerlingen krijgen ook algemene geografische, historische en actuele informatie over Zuid-Afrika.

Introductie (10')

Tijdens deze introductie is het de bedoeling dat u de leerlingen nieuwsgierig maakt naar Zuid-Afrika. Vraag hun wat ze al over Zuid-Afrika weten en schrijf met input van de leerlingen enkele kernwoorden op het bord. Voorbeelden: natuur, landschappen, wilde dieren, apartheid, voetbal, vuvuzela, Afrikaans.

Als de leerlingen weinig of niets kunnen bedenken, laat ze dan even één van de volgende onlineartikels scannen (snel doornemen). Er is eventueel een onderscheid te maken tussen leerlingen in Vlaanderen en leerlingen in Nederland:

VLAANDEREN: <https://www.hln.be/showbizz/celebrities/welkom-in-het-aards-paradijs-deze-bv-s-vonden-het-geluk-in-zuid-afrika~a984af85/>

NEDERLAND: <https://www.travelactive.nl/ervaringen/algemeen/wonen-zuid-afrika-ik-ben-helemaal-verliefd-op-dit-land>

Vraag nu opnieuw wat ze over Zuid-Afrika weten en bespreek.

In plaats van de onlineartikels te lezen, kunt u ook een quiz spelen. Verdeel de klas dan in groepjes van 2 of 3 leerlingen en geef elk groepje één blad met de quiz 'Ken jij Zuid-Afrika?'. Geef hun maximaal 5 minuten om de quiz samen in te vullen. Laat vervolgens de groepjes de ingevulde bladen uitwisselen, zodat ze elkaars antwoorden kunnen corrigeren. Neem samen met de klas de quiz door en check wie het best gescoord heeft.

Oplossingen:

1. Chris Barnard	a. anti-apartheidsactivist, vrede­stichter en voormalig president	1. g
2. Charlize Theron	b. atlete, wereldkampioen middellange afstand	2. j
3. Nelson Mandela	c. ondernemer, uitvinder, investeerder, technoloog	3. a
4. Dave Matthews	d. machtige Zulu-koning (1787–1828)	4. i
5. Die Antwoord	e. komiek en presentator van ‘The Daily Show’ op de Amerikaanse televisie	5. h
6. Trevor Noah	f. paralympische sporter die veroordeeld is voor het doden van zijn verloofde	6. e
7. Elon Musk	g. de chirurg die de eerste harttransplantatie in de wereld heeft uitgevoerd	7. c
8. Shaka Zulu	h. band die hiphop en elektronische muziek maakt	8. d
9. Oscar Pistorius	i. zanger van The Dave Matthews Band	9. f
10. Mokgadi Caster Semenya	j. Hollywood-actrice	10. b

Hoeveel officiële talen telt Zuid-Afrika?

X 11

Welk origineel lid van de popgroep K3 woont de meeste tijd van het jaar in Zuid-Afrika?

X Kathleen

Hoeveel inwoners heeft Zuid-Afrika?

X 58 miljoen

De munteenheid is de...

X rand

In de Zuid-Afrikaanse keuken wordt best veel vlees gebruikt. Veel Zuid-Afrikanen zijn dol op barbecue. In het Afrikaans heet dat:

X braai

Kennismaking met Zuid-Afrika (20’)

Vertel de leerlingen dat jullie in de komende drie lessen zullen kennismaken met de geschiedenis, culturen en talen van Zuid-Afrika, en dat ze een beetje Afrikaans zullen leren. Verdeel de klas in groepjes van 2 of 3 leerlingen. Geef elke leerling de tekst ‘Zuid-Afrika’ in een notendop (2 bladzijden). Eventueel kunt u er nog een kopie van ‘De 3 hoofdsteden van Zuid-Afrika’ bij doen, maar die kunt u ook projecteren of digitaal bezorgen. Vraag de leerlingen om de tekst in stilte te lezen. Vertel hun nog niet wat de bedoeling is. Zeg enkel dat ze zoveel mogelijk informatie moeten onthouden. Spreek duidelijk af hoeveel tijd ze krijgen.

Na het lezen krijgt elk groepje één blad papier met de cijferquiz erop. De leerlingen mogen niet meer naar de oorspronkelijke tekst kijken en moeten per groepje zo snel mogelijk de

juiste cijfers invullen. Als dat gebeurd is, tellen ze alle cijfers op en melden aan de leerkracht wat hun totaal is. Als dat 5253 is, checkt u meteen of alle antwoorden juist zijn. Het groepje dat het eerst alles correct heeft, wint.

Oplossingen van de cijferquiz:

	Cijfer:
Er zijn ... hoofdsteden in Zuid-Afrika.	3
Zuid-Afrika heeft bijna ... miljoen inwoners.	58
België en Nederland hebben samen ongeveer ... miljoen inwoners.	28
Zuid-Afrika is ongeveer ... keer zo groot als België.	40
Met de auto ben je ongeveer ... uur onderweg van Musina naar Kaapstad.	20
In Zuid-Afrika zijn er ... officiële talen.	11
Zuid-Afrika heeft ... provincies.	9
Ongeveer ... procent van de Zuid-Afrikanen is van Indiase oorsprong.	3
Zuid-Afrika is ongeveer ... keer zo groot als Nederland.	30
De kustlijn van Zuid-Afrika is ongeveer ... kilometer lang.	3000
Musina ligt ongeveer ... kilometer van Kaapstad.	2000
Er zijn meer dan ... miljoen christenen in Zuid-Afrika.	43
Slechts ... procent van de Zuid-Afrikanen spreekt thuis Engels als moedertaal.	8
Totaal:	5253

Kennismaking met het Afrikaans (20')

Het Afrikaans

Vertel kort iets over het aantal Afrikaanssprekenden in de wereld. Deel het blad uit met informatie daarover of laat deze informatie digitaal zien.

Muziek: 'Toe vind ek jou'

Om kennis te maken met de Afrikaanse taal, gaat u vervolgens met de leerlingen het lied 'Toe vind ek jou' beluisteren. Laat hen eerst de tekst lezen, en vraag wat ze ervan begrijpen. Enkel een paar woorden of ook hele zinnen?

Vervolgens luistert u naar het lied. U vindt de videoclip via deze link:
<https://www.youtube.com/watch?v=AXLM-vQqmGE>

Laat de leerlingen per 2 of 3 de zinnen proberen te vertalen die onder de tekst staan.

Oplossing:

Vanavond, voor het eerst, zie ik mezelf in jouw ogen.

Ik weet dat ik veranderd ben

Ik wil je nooit doen huilen / aan het huilen maken

Toen heb ik jou gevonden / vond ik jou

Hieronder vindt u een volledige vertaling van het lied. (Het is niet nodig dat de leerlingen elk woord en elke zin begrijpen, deze oefening is slechts een kennismaking.)

Afrikaans

Ek lê my wapens neer
Vanaand vir die eerste keer
Sien ek myself in jou oë
Ek het hier die oorlog verloor
Ek staar na die bloed op my hande
Ek weet ek het verander
Jy dink ek praat net weer
Ek het jou lief
Ek sweer

Geen pretensie
Geen beheer

Buite die stemme wat skater
Vriende wat groet
Sien jou later
Elkeen vind sy pad
Ek weet ek moet ook my skat

Hey, my sweet
Hey, my baby
Jy's my toevlug
Wil jou nooit laat huil nie
Jy's my lied
Jy's my wysie
Ons het 'n hond
Ons het 'n huisie

Geen pretensie
Geen beheer

Ek het genoeg gegee
Ek het genoeg geskree
Ek het lankal terug geleer
Maar nog steeds het ek probeer
Vlug soos 'n verraaiër
Van dit wat my vashou
Daar was monsters in die donker
Toe vind ek jou
Ek sweer

Geen pretensie
Geen beheer

Nederlands

Ik leg mijn wapens neer
Vanavond voor de eerste keer
Zie ik mijzelf ik jouw ogen
Ik heb deze oorlog verloren
Ik staar naar het bloed op mijn handen
Ik weet het, ik ben veranderd
Jij denkt ik praat maar wat
Ik hou van jou
Ik zweer het

Geen pretentie
Geen controle

Buiten schateren de stemmen
Vrienden die groeten
Zien jou later
Ieder vindt zijn weg
Ik weet dat ik dat ook moet mijn schat

Hey, my sweet
Hey, my baby
Jij bent mijn rots (toevlucht)
Ik wil je nooit laten huilen
Jij bent mijn lied
Jij bent mijn melodie
We hebben een hond
We hebben een huisje

Geen pretentie
Geen controle

Ik heb genoeg gegeven
Ik heb genoeg geschreeuwd
Ik heb 't al lang geleden geleerd
Maar nog steeds heb ik 't geprobeerd
Ik vlucht zoals een verrader
Van dit dat mij vasthoudt
Daar waren monsters in 't donker,
Toen ik je vond
Ik zweer het

Geen pretentie
Geen controle

Variaties in het Afrikaans

Vertel de leerlingen dat het Afrikaans, net als het Nederlands, verschillende vormen van variatie (of 'dialecten') kent. De taal verschilt per regio, stad of provincie. Er zijn ook informele varianten die alleen in bepaalde sociale groepen worden gesproken.

Historisch worden er drie hoofdvariëteiten van Afrikaans onderscheiden. Daarmee gaan de leerlingen kennismaken.

Knip van tevoren (per groepje) het blad waar de drie variëteiten op staan in drie stukken. Verdeel de klas in groepjes van drie. Geef elke leerling in een groepje een stukje papier met daarop uitleg over één variëteit: Kaaps-Afrikaans, Oranjerivier-Afrikaans en Oostgrens-Afrikaans. Iedereen leest zijn eigen stukje tekst en vertelt vervolgens kort aan de anderen in het groepje wat de kenmerken van die bepaalde variëteit zijn. Belangrijke sleutelwoorden zijn onderstreept. Nadien kunt u klassikaal de belangrijkste kenmerken per variëteit samen met de leerlingen bespreken. Laat eventueel voorbeelden horen:

Voorbeelden van Kaaps-Afrikaans:

- Een visser vertelt over zijn taal - <https://youtu.be/5pkz0KQRpBs>
- Een hiphoplied van Yoma ('Tsunami') - <https://youtu.be/P-ZbMw1-hA>

Voorbeelden van Oranjerivier-Afrikaans:

- Rapper V.I.T.O. ('Trots') - <https://youtu.be/NBXWVQqk4zU>
- De zingende bejaarde Ouma Grietjie - <https://youtu.be/fFsxS3xk-BA>

Voorbeelden van Oostgrens-Afrikaans:

- Enkele mensen vertellen over hun taal - <https://youtu.be/HqanyIYQGjM>
- Het gedicht 'Bitterbessie dagbreek' van Ingrid Jonker - <https://youtu.be/pXtpcnoqcck>

Om de les af te sluiten kunt u het gedicht 'Bitterbessie dagbreek' (Ingrid Jonker) samen met de leerlingen lezen. Er is een kopieerblad met daarop de Afrikaanse versie en de Nederlandse vertaling. Via de YouTube-video die hierboven vermeld staat, kunt u het gedicht ook beluisteren.

Les 4

Onderwerp:

De belangrijkste momenten uit de geschiedenis van Zuid-Afrika (met aandacht voor hoe de taal zich over het land verspreid heeft).

Leerdoel:

Na deze les weten de leerlingen

- Wat de VOC deed
- Hoe de kolonie op de Kaap is ontstaan
- Hoe de verschillende variëteiten van het Afrikaans zijn ontstaan
- Wat de Boerenrepublieken zijn
- Wat apartheid is en hoe die werd beëindigd
- met welke uitdagingen het moderne Zuid-Afrika te maken heeft
- wat de status is van het Afrikaans in de moderne Zuid-Afrikaanse samenleving

Introductie (5')

Dit wordt vooral een les waarin vooral zelfstandig gewerkt wordt: lezen, discussiëren en puzzelen. Vertel de leerlingen dat ze vandaag een gedetailleerder beeld zullen krijgen van de geschiedenis van Zuid-Afrika en het Afrikaans. In de vorige les hebben ze o.a. geleerd dat Afrikaans historisch gezien bestaat uit drie te onderscheiden vormen:

1. Kaaps-Afrikaans (dat vooral door gekleurde of 'bruine' sprekers in de West-Kaap wordt gesproken)
2. Oranjerivier-Afrikaans (dat vooral wordt gesproken door gekleurde of 'bruine' sprekers in de provincie Noord-Kaap, het zuiden van Namibië en in delen van de provincies Noord-West en Gauteng).
3. Oostgrens-Afrikaans (de kleinste variant die hoofdzakelijk door blanke sprekers in heel Zuid-Afrika wordt gesproken).

In deze les leren we hoe Afrikaans en zijn varianten zijn ontstaan, en waarom juist Oostgrens-Afrikaans (met de minste sprekers) als de basis voor het Standaardafrikaans is gebruikt.

De kopieerbladen van deze les zijn bedoeld om pas NA de les aan de leerlingen te geven. In tien pagina's wordt daarin de geschiedenis van Zuid-Afrika geschetst, met illustraties. Het geheel kunnen de leerlingen thuis zelf doornemen. IN de les gaan we die geschiedenis bij elkaar puzzelen: in het document '**Les 4 puzzel**' vindt u tekstfragmenten die u moet uitknippen.

De puzzel leggen (30')

De leerlingen werken in deze les opnieuw in tweetallen of in groepjes van drie leerlingen. Vertel hun dat de geschiedenis van Zuid-Afrika in vier fases of tijdvakken in te delen is. Zij zullen tekstjes gaan lezen en zelf die vier fasen chronologisch moeten reconstrueren. Ook de tekstjes moeten ze chronologisch ordenen.

Bezorg elk groepje de volgende papieren strookjes:

- 4 titels
- 15 tekstfragmentjes
- 6 illustraties

Het is de bedoeling dat de leerlingen alle tekstfragmenten in hun groepje samen lezen en in chronologische volgorde gaan ordenen. Zeg dat ze de vier tijdvakken naast elkaar kunnen leggen, op tafel, en dat de bijbehorende tekstjes er telkens onder kunnen worden gelegd. Tijdens het lezen kunnen ze elkaar helpen, discussiëren en eventueel de teksten die ze al ergens 'geplaatst' hebben opnieuw van plaats veranderen.

Terwijl de leerlingen aan het werk zijn kunt u rondlopen en eventuele vragen beantwoorden of problemen helpen oplossen.

Nabespreking (15')

Check de volgorde van de tekstfragmenten per groepje. U kunt dat klassikaal doen, of per groepje. U kunt de oplossing ook geven (eventueel digitaal).

Oplossing:

De Kaap als Nederlandse kolonie	De Kaap (en Zuid-Afrika) onder Brits bewind	De Zuid-Afrikaanse Unie (De apartheidsjaren)	Het Nieuwe Zuid-Afrika
tekst 8 (+ foto 4) tekst 5 tekst 12 (+ foto 1) tekst 1 (+ foto 3)	tekst 3 tekst 11 tekst 2 (+ foto 2) tekst 13 tekst 7	tekst 10 tekst 15 (+ foto 5) tekst 4 (+ foto 6) tekst 9	tekst 14 (+ foto 6) tekst 6

Stel de leerlingen vervolgens een aantal vragen om het tekstbegrip en historisch inzicht te bevorderen:

- Wat zijn de vier tijdvakken in de geschiedenis van Zuid-Afrika?
- Vertel per tijdvak het belangrijkste dat er gebeurde
- Wat was de positie van het Nederlands/Afrikaans in elk tijdvak?
- Vertel in je eigen woorden de geschiedenis van Zuid-Afrika en het Afrikaans.

Help de leerlingen de leerstof te verwerken:

- Wat wist je al over Zuid-Afrika dat in deze les aan bod kwam?
- Wat vond je het interessantst in deze les?
- Wat heb je geleerd van deze les?

Les 5

Onderwerp:

Kennismaking met de Afrikaanse taal

Leerdoel:

Na deze les weten de leerlingen

- wat de belangrijkste verschillen tussen het Afrikaans en het Nederlands zijn op het vlak van de spelling, de lidwoorden, de voornaamwoorden, het meervoud, de verkleinwoorden, de werkwoordsvormen en de negatie

In de vorige lessen zagen we dat het Afrikaans zich vanaf halverwege 1600 begon te ontwikkelen in een context waarin mensen met verschillende taalachtergronden in het Nederlands met elkaar moesten communiceren. Veel van deze mensen konden echter niet goed (of zelfs helemaal geen) Nederlands spreken. Het gevolg daarvan was dat hun Nederlands zeer eenvoudig was. Sterker nog, het Nederlands dat in die tijd in het zuidelijkste puntje van Afrika werd gesproken was zo versimpeld dat het op zichzelf een volledig nieuwe en unieke taal werd, met een eigen grammatica en vocabulaire: het Afrikaans.

Omdat Afrikaans - vooral in vergelijking met het Nederlands - zo'n eenvoudige structuur heeft, is het makkelijk te begrijpen en te leren voor Nederlandstaligen. De bedoeling van deze les is om de leerlingen een idee te geven van de opvallendste verschillen tussen Afrikaans en Nederlands, en hun een aantal richtlijnen te geven om Afrikaans te lezen, te begrijpen en misschien zelfs een beetje te schrijven.

In deze les zullen we geen aandacht besteden aan de volledige grammatica van het Afrikaans of aan uitzonderingen op de regels. Integendeel, we zullen proberen om op een eenvoudige en systematische manier de belangrijkste grammaticale patronen van het Afrikaans te laten zien en daarmee ook de verschillen met het Nederlands.

U kunt zelf beslissen hoe diep u op de aangeboden leerstof wilt ingaan. U kunt voorbeelden uitleggen en samen met uw leerlingen bekijken in de klas, maar u kunt ook gewoon het overzicht ter info geven en de leerlingen zelf laten lezen en ontdekken. U kunt in de klas samen oefeningen maken, maar u kunt ook oefeningen als huiswerk opgeven. U kunt de leerlingen erop wijzen dat ze de tabellen met regels en voorbeelden als hulp kunnen gebruiken tijdens het maken van de oefeningen.

Introductie (5')

Begin deze les met een korte uitspraakoefening. Kijk samen met de leerlingen naar het volgende filmpje, en laat hen de woorden en zinnen nazeggen:

Wees: Ek is (*Zijn: Ik ben*)

<https://youtu.be/CupzTFjaoDI>

Een tweede filmpje:

Wees: Dit is (*Zijn: Het is*)

https://youtu.be/dozh8arc1_Q

Vraag de leerlingen hoe ze dit ervaren, welke verschillen en overeenkomsten met het Nederlands hen opvallen.

Kenmerken van het Afrikaans (45')

In deze les zullen we gelijkenissen en verschillen met het Nederlands gaan bestuderen. We doen dat aan de hand van de spelling, de lidwoorden, de voornaamwoorden, het meervoud, de verkleinwoorden, de werkwoordsvormen en de negatie.

1 Spelling

Laat de leerlingen op zoek gaan naar zoveel mogelijk verschillen in spelling, aan de hand van de twee tekstjes over Nelson Mandela en Paul Kruger. Bekijk daarna het overzicht van spellingverschillen en laat de leerlingen vervolgens proberen zelf Afrikaanse woorden te maken op basis van de spellingregels.

Oplossing:

1. keuse
2. gejuig
3. kreef
4. tert
5. nommer
6. stryd
7. identiese
8. verantwoordelik
9. dooie
10. hael

2 Lidwoorden

3 Voornaamwoorden

Deze kunt u samen bekijken. Vervolgens maken de leerlingen een oefening, waarbij ze de overzichten mogen gebruiken om het juiste woord te vinden.

Oplossing:

1. My suster was elke dag **haar** hare.
2. Pieter speel met **sy** hond, maar **sy** suster speel met **haar** kat.
3. Hy gaan vir **sy** ouma kuier, want **sy** is siek.
4. Die man bel **sy** vrou en vra vir **haar** om **hom** by die werk te kom haal.
5. Die onderwysers is baie bly oor **hul** goeie studente.
6. Liselotte bel **haar** ma en vra **haar** om vir **haar** 'n nuwe boek te koop.
7. Die ma en pa is trots op **hulle** seun, want **hy** het baie pryse by die skool gewen.
8. Die man **wat** daar loop, is my oom.
9. Die kinders help **mekaar** met die werk.
10. Die man **wie se** boek daar lê, is 'n dosent.
11. Los uit die pen. Dit is **myne**! [Laat de pen los. Het is de mijne!]
12. Los uit! Dit is **my** pen!

13. Ek eet elke Sondag by **my** ouma-hulle.

14. Hy het **homself** in die huis toegesluit.

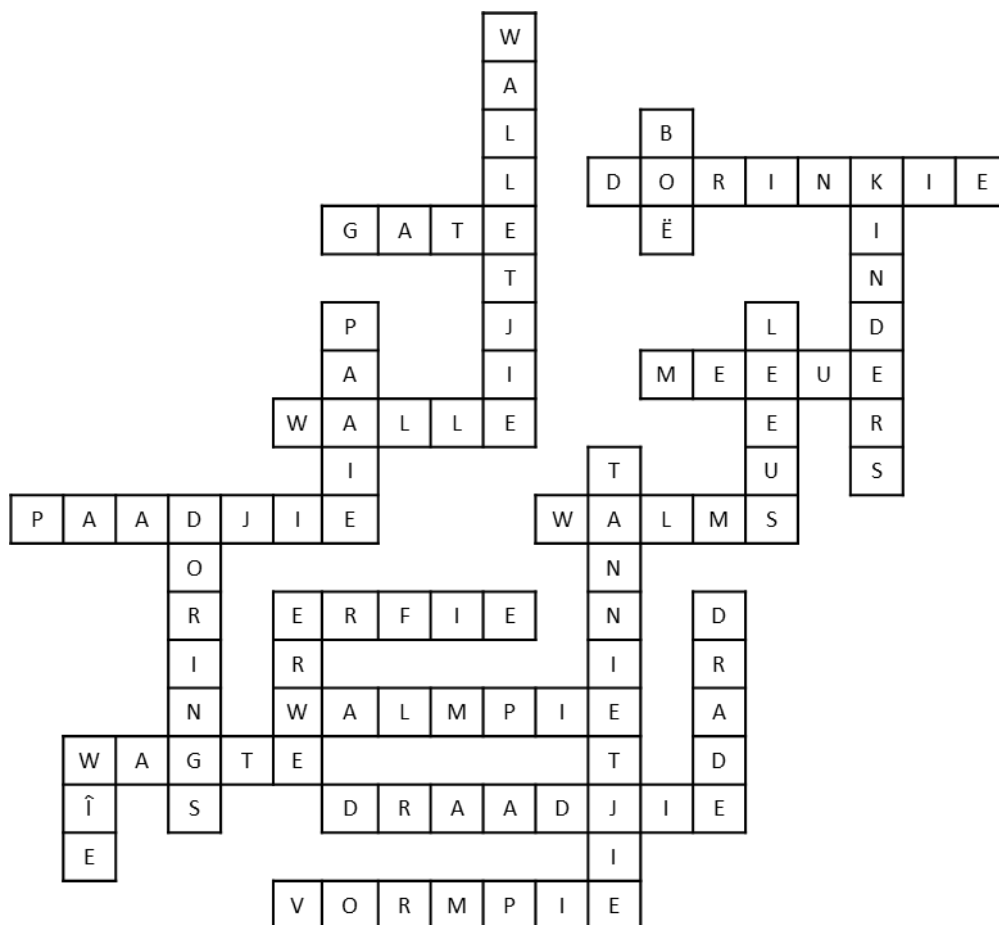
15. Kyk, **dit** reën!

4 Meervoud

5 Verkleinwoorde

Deze kunt u ook samen behandelen. Vervolgens maken de leerlingen het kruiswoordraadsel, waarbij ze de overzichten weer mogen gebruiken om het juiste woord te vinden.

Oplossing:

6. Werkwoorden

7. Negatie

Deze kunt u ook samen bekijken. Wijs de leerlingen erop dat het veel info lijkt, maar dat alle verledentijdsvormen ... hetzelfde zijn!

Vervolgens maken de leerlingen een laatste oefening, waarbij ze gaan vertalen en zelf iets in het Afrikaans proberen te schrijven.

Oplossing:

1. Die studente luister hul musiek terwyl hul werk / Die studente luister hulle musiek terwyl hulle werk / Die studente luister na hulle musiek terwyl hulle werk
2. Mijn moeder dronk een milkshake./ Mijn moeder heeft een milkshake gedronken./Mijn moeder had een milkshake gedronken.
3. *Hier kunt u als leerkracht zelf oordelen of de regels gevolgd werden.*

Afronding van de les

In deze les hebben de leerlingen een aantal dingen geleerd over het Afrikaans. Som ze nog even op:

- De **woordenschat** van het Afrikaans en het Nederlands lijkt veel op elkaar, maar de Afrikaanse woorden worden vaak anders gespeld.
- Afrikaans heeft slechts twee **lidwoorden**, namelijk onbepaald ('n) en bepaald (die).
- Afrikaanse **voornaamwoorden** lijken niet altijd op die van het Nederlands.
- Het Afrikaanse **werkwoordstelsel** is heel eenvoudig:
 - Afrikaanse hoofdwerkwoorden kennen geen verbuigingen
 - In de tegenwoordige tijd wordt alleen de stamvorm van het werkwoord gebruikt
 - De verleden tijd wordt gevormd door *het ge-* + werkwoordstam
 - Alle modale hulpwerkwoorden, behalve *mag*, hebben een verledentijdvorm
 - De passiefzin van het Afrikaans komt sterk overeen met die van het Nederlands
 - Het Afrikaans maakt gebruik van een **dubbele ontkenning**.

Bronnen

Voor dit lessenpakket werd een groot deel van de inhoud aangeleverd door Adri Breed (Zuid-Afrika), Petra van Gent (de Cariben) en Welmoed Ventura (Suriname).

We hebben geprobeerd hieronder alle bronnen voor deze lessen te vermelden. Mocht u vinden dat er een bron ontbreekt of eventuele rechten kunnen doen gelden, neemt u dan contact met ons op.

Lessen 1 en 2

<http://b9.nl/kranten/nederlandseantillen.htm#>
<http://dagbladdewest.com/2015/02/28/crazy-g-nieuwe-track-surinamenederland/>
<http://socialisme.nu/blog/nieuws/27631/curacao-1969-eiland-in-opstand/>
<http://taalunieversum.org/inhoud/feiten-en-cijfers#vreemd>
<http://www.estarte.me/empty-world-map.html/empty-world-map-blank-black-and-white-johomaps>
<http://www.vakantiearena.nl/curacao/taal-en-woordenlijst>
<https://kunst-en-cultuur.infonu.nl/volkeren/115834-de-taino-oorspronkelijke-bewoners-van-de-cariben.html>
[https://nl.wikipedia.org/wiki/Cariben_\(indianen\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Cariben_(indianen))
<https://kunst-en-cultuur.infonu.nl/geschiedenis/45016-de-Taino-indianen-van-het-caribisch-gebied.html>
https://nl.wikipedia.org/wiki/Geschiedenis_van_de_Nederlandse_Antillen
https://nl.wikipedia.org/wiki/Geschiedenis_van_de_Nederlandse_slavernij
https://nl.wikipedia.org/wiki/Jeffrey_Spalburg
https://nl.wikipedia.org/wiki/Kenneth_Bron
<https://nl.wikipedia.org/wiki/Suriname>
[https://nl.wikipedia.org/wiki/Ta%C3%ADno_\(volk\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Ta%C3%ADno_(volk))
https://nl.wikipedia.org/wiki/West-Indische_Compagnie
<https://quest.gjstatic.nl/uploads/media/pdf/Hofman.pdf>
https://wikikids.nl/Nederlandse_Antillen
https://www.dbnl.org/tekst/_sur001195501_01/_sur001195501_01_0012.php
<https://www.nrc.nl/nieuws/2018/03/23/kolonisatie-was-sociaal-culturele-genocide-op-indianen-a1596890>
<https://www.quest.nl/artikel/komen-er-veel-nederlandse-woorden-voor-in-andere-talen>
Van Loo H. en Schoenaerts P. (2009). Het Grote Puzzel- en Doeboek. Uitgeverij Van Dorp.

Les 3

Carstens, W.A.M. & Raidt, E.H. 2019. Hoofstuk 15 – Afrikaans in die 19de eeu – ’n eeu van woeling en stryd: die taaltoestande. Uit: Die storie van Afrikaans II: uit Europa en van Afrika.
<http://hdl.handle.net/10019.1/97491>
https://af.wikipedia.org/wiki/Provinsies_van_Suid-Afrika#/media/File:Kaart_van_Suid-Afrika_met_Afrikaanse_byskrifte.svg
<https://afrikaans.com/afrikaans-vandag/die-varieteite-van-afrikaans-afrikaans-is-onmisbaar-in-die-mond-van-sy-mense-n-reeks/>
<https://afrikaans.com/afrikaans-vandag/oostelike-afrikaans-oosgrensafrikaans/>
<https://afrikaans.com/afrikaans-vandag/reeks-afrikaans-is-onmisbaar-in-die-mond-van-sy-mense-namakwalands/>
<https://afrikaans.com/afrikaans-vandag/reeks-afrikaans-is-onmisbaar-in-die-mond-van-sy-mense-griekwa-afrikaans/>
<https://meandermagazine.nl/2018/05/de-achttiende-druk-en-toch-eeen-recensie-waarom/>
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/ec/Pretoria_Panorama.jpg
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/ec/Pretoria_Panorama.jpg
<https://www.gov.za/about-sa/south-africa-glance>
<https://www.property24.com/areas/bloemfontein/18/6>
<https://www.property24.com/areas/bloemfontein/18/6>
<https://www.sahistory.org.za/article/early-cape-slave-trade>
<https://www.south-africa-info.co.za/country>
<https://www.thesouthafrican.com/other-countries-speak-afrikaan-xhosa-zulu/>
https://www.tripadvisor.in/LocationPhotoDirectLink-g312578-d6898260-i218619925-Mount_Zion_Tours_and_Travels-Johannesburg_Greater_Johannesburg_Gauteng.html
https://www.tripadvisor.in/LocationPhotoDirectLink-g312578-d6898260-i218619925-Mount_Zion_Tours_and_Travels-Johannesburg_Greater_Johannesburg_Gauteng.html

Les 4

Carstens, W.A.M. & Raidt, E.H. 2019. Die storie van Afrikaans: uit Europa en van Afrika – Biografie van 'n taal. Pretoria: Protea

<http://time.com/4365138/soweto-anniversary-photograph/>

<http://www.dievryburger.co.za/2013/12/die-eerste-duitsers-aan-die-kaap-1652-1806/>

<http://www.dievryburger.co.za/2013/12/die-koms-van-die-franse-hugenote/>

<http://www.hugenoot.org.za/gesk-hug.htm>

<http://www.hugenoot.org.za/hugenote.htm>

<http://www.nuwegeskiedenis.litnet.co.za/nuwegeskiedenis-hoofstuk3.pdf>

http://www.scielo.org.za/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S0259-94222017000300062

https://af.wikipedia.org/wiki/Afrikaanse_Taalbeweging

<https://af.wikipedia.org/wiki/Anglo-Boereoorlog>

<https://af.wikipedia.org/wiki/Apartheid>

<https://af.wikipedia.org/wiki/Apartheid>

https://af.wikipedia.org/wiki/Geskiedenis_van_die_African_National_Congress

https://af.wikipedia.org/wiki/Geskiedenis_van_die_Boererepublieke

https://af.wikipedia.org/wiki/Groot_Trek

<https://af.wikipedia.org/wiki>Nama>

https://af.wikipedia.org/wiki/Tweede_Vryheidsoorlog#Konsentrasiekampe,_epidemies_en_'n_verskroeiende_aarde

<https://afrikaans.com/english/the-language-debate-are-languages-treated-equally-in-south-africa/>

<https://afrikaans.com/ons-taal/taalmonument/>

<https://buzzsouthafrica.com/apartheid/>

https://en.wikipedia.org/wiki/Dutch_Cape_Colony

<https://en.wikipedia.org/wiki/Khoikhoi>

<https://nl.wikipedia.org/wiki/Apartheid>

https://nl.wikipedia.org/wiki/Kaap_de_Goede_Hoop

<https://www.entoen.nu/nl/voc>

<https://www.hpdetijd.nl/2017-06-02/van-samsam-naar-apartheid/>

<https://www.nelsonmandela.org/content/page/biography>

<https://www.sahistory.org.za/article/britain-takes-control-cape>

<https://www.sahistory.org.za/article/first-anglo-boer-war>

<https://www.sahistory.org.za/article/history-slavery-and-early-colonisation-south-africa>

<https://www.sahistory.org.za/article/second-anglo-boer-war-1899-1902>

<https://www.sahistory.org.za/dated-event/first-1820-british-settlers-arrive-south-africa>

<https://www.sahistory.org.za/dated-event/lord-charles-henry-somerset-governor-cape-colony-born-badminton-england>

<https://www.sahistory.org.za/topic/slavery-south-africa>

<https://www.ucos.be/landenfiche-zuid-afrika/>

<https://www.vocsite.nl/geschiedenis/slavernij.html>

Raidt, E.H. 1991. Afrikaans en sy Europese verlede. Kaapstad: Nasou

Van Rensburg, C. 2018. Van Afrikaans gepraat. Pretoria: LAPA

Les 5

Carstens, W.A.M. 2011. Norme vir Afrikaans. 5de uitgawe. Pretoria: Van Schaik

De Villiers, M. 1983. Nederlands en Afrikaans. Johannesburg: Nasou.

Ehlers, D. & van Bleek, P. 2004. Oranje Boven. Pretoria: Protea Boekhuis

Ehlers, D. 2011. Enkele grondbeginsels van die Nederlandse taal. (In: Protea Miniwoordeboek: Afrikaans-Nederlands/Nederlands-Afrikaans, Pretoria: Protea Boekhuis. Pp 505-507)

<https://afrikaans.com/wp-content/uploads/2018/02/Leiers-met-invloed.pdf>

Jansens, E. & Olivier, G. 1986. Praktiese Nederlands. Pretoria: Academia

Verdoolaage, A. & Van Keymeulen, J. 2010. Grammatica van het Afrikaans. Gent: Academia Press.